

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

BABA, OĞUL VE KUTSAL PSİKOLOJİ

Kuşlar Yasına Gider ve Angela'nın Külleri Adlı Yapıtlarda Baba-Oğul İlişkilerinin
Bireysel Psikoloji Kuramı Açısından Değerlendirilmesi

Araştırma Sorusu: Alfred Adler'in Bireysel Psikoloji Kuramı'ndan hareketle, Hasan Ali Toptaş'ın *Kuşlar Yasına Gider* adlı yapıtı ile Frank McCourt'un *Angela'nın Külleri* adlı yapıtında “baba-oğul ilişkileri” nasıl değerlendirilebilir?

Ders: Türkçe A, Kategori 2

Sözcük Sayısı: 3995

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
1.1. Bireysel Psikoloji Kuramı ve Bileşenleri.....	3
1.2. Kuşlar Yasına Gider ve <i>Angela'nın Külleri</i> Yapıtlarında Baba-Oğul İlişkilerine Genel Bir Bakış.....	4
2. BİREYSEL PSIKOLOJİ KURAMI VE BABA-OĞUL İLİŞKİLERİ.....	6
2.1. Ailenin, Baba-Oğul İlişkilerine Psikolojik Etkisi.....	6
2.1.a. Anne Figürünün Etkisi.....	6
2.1.b. Kardeşler Arası İletişim veya Çatışma.....	7
2.2. Kültürel Geçmişin Rolü.....	9
2.3. Eksiklik (Aşağılık) Duygusu ve Üsütnlük Çabası	10
2.3.a. Kayıp Uzun Sendromu.....	10
2.3.b. Erkeksi Protesto ve Normal Dışı Davranışların Oluşumu.....	11
2.3.c. Ödünleyici/Eksik Denkleyci Davranış.....	13
2.4. Yaşamın Biricikliği ve Benlik Özellikleri.....	15
2.4.a. Her İki Yapıttaki <i>Baba</i> Figürleri İçin.....	15
2.4.b Her İki Yapıttaki <i>Oğul</i> Figürleri İçin.....	17
2.5. Çevredeki Olayların Etkisi.....	18
2.5.a. Her İki Yapıttaki <i>Baba</i> Figürleri İçin.....	18
2.5.b Her İki Yapıttaki <i>Oğul</i> Figürleri İçin.....	19
3. SONUÇ.....	20

1.GİRİŞ

1.1. Bireysel Psikoloji Kuramı ve Bileşenleri

Hastaların özgürce, iç dünyalarındaki engelleri aşarak; bu dünyayı bir düzene oturtabilmelerinde yol gösteren, bunu sağlıklı bir hâle getirmeyi sağlayan ilkelere psikanaliz adı verilir. Bir Psikanaliz okulu olan “*Bireysel Psikoloji*”; Alfred Adler tarafından kurulan, insan ilişkilerinin, toplumun etkisinin ve aile içinde yaşanan olayların insan psikolojisi üzerindeki etkisini inceleyen psikanaliz okuludur. 1800’lerin sonunda tıp alanına yönelen Adler, bireysel psikolojinin temelini atarak büyük katkılar sağlamıştır. Psikanaliz’in öncüsü Freud’un rüyaları konu alan monografına gelen eleştirilere karşı bir makale yazan Adler; Freud’un ilgisini çekmiştir, böylece Freud’un öğrencileri arasına girmiştir.¹

Bireysel Psikoloji kuramını incelemeyi önce Freud’a değinmek gerekmektedir. Düşünceleri psikanalitik kuramının temel ilkelerinin oluşmasını sağlayan Sigmund Freud’un *Oedipus teoremi*, erkek çocuğunun annesine karşı beslediği saplantılı duygularla babasını kıskanarak onun yerini almak istemesi üzerine geliştirdiği teoremdir. Bir süre Freud’la aynı düşünceleri paylaşan Adler, daha sonra kendi kuramlarını, tedavi yöntemlerini geliştirerek Freud’un bakış açısından uzaklaşmıştır. Psikanaliz’in babası olarak tanımlanan Freud’a göre durumlar; bir baba-oğul yarışı olarak yorumlanırken, Adler’e göre ise durumlar büyük ve küçük kardeşler arasında çıkan çatışmalar olarak yorumlanmıştır. Adler’e göre büyük ve küçük kardeşler arasındaki anne sevgisinin paylaşılamaması normal dışı davranışlara neden olmaktadır. Freud’un aksine Adler, insan ilişkilerinin kişiliğin gelişmesi üzerindeki etkisine önem vermiştir. Adler’e göre kişilik; “*insanların kendisine ve çevresindekilere karşı olan*

¹ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 178

davranışlarının yansıması”²dir. Bu yüzden Adler’in çalışmaları Freud’un çalışmalarına koşut olarak gelişmemiş, aksine ters yönde gelişmiştir.

Bireysel Psikoloji okulunun içeriği ise; “organ eksikliği”, “aşağılık duygusu ve üstünlük çabası”, “toplumsal ilgi”, “yüreklilik”, “aile ve kültürün rolü”, “yaşam biçimi”, “erkeksi protesto” ve “normal dışı davranışların oluşumu” gibi konulardan oluşmaktadır. Adler bu kavramların insan psikolojisi üzerindeki etkilerini incelemiştir.

1.2. *Kuşlar Yasına Gider* ve *Angela’nın Külleri* Yapıtlarında Baba-Oğul İlişkilerine Genel Bir Bakış

Hasan Ali Toptaş’ın bir anlatıcı yazarın babasıyla yaşadıklarını kaleme aldığı *Kuşlar Yasına Gider* adlı romanı; bir aile babası olan ve adını yapıt boyunca öğrenemediğimiz anlatıcı yazarın bir bacağını kaybetmiş olan babasıyla beraber verdikleri mücadeleyi anlatmaktadır. Çok sayıda karakterin yer aldığı kurguda baba Aziz, kardeş Nihat anne ve anlatıcı yazar figürleri öne çıkmaktadır.

Baba figürü (Aziz) gençliğinde kamyonculuk yapmaktadır; bu yüzden ailesiyle vakit geçirememektedir. Ancak çıktığı son yolculukta bir kaza geçirerek bacağını kaybeder ve eve zorunlu dönüş yapar. Özgürlüğü kısıtlanan baba, kendini işlevsiz görmeye başlar, saplantılı bir şekilde iyileşmenin yolunu ararken ailesini de beraberinde sürükler. Anlatıcı ise ailesinin yüklerini taşımakta, herkese güç vermeye çalışmaktadır, fakat o da babasının bozulan psikolojisi ilişkilerini olumsuz yönde etkiler. Baba çocuk, anlatıcı baba rolünü üstlenir.

² “Öfke ve Düşmanlık.” *Psikoloji: Öfke ve Düşmanlık* - Engin Getan, [www.aymavisi.org/psikoloji/Ofke Ve Dusmanlik - Engin Gectan.html](http://www.aymavisi.org/psikoloji/Ofke_Ve_Dusmanlik_-_Engin_Gectan.html).
/.latest_citation_text

Angela'nın Külleri, Frank McCourt tarafından yazılan, yazarın çocukluk ve gençlik çağında ailesiyle başına gelenlerden bahsettiği otobiyografik bir romandır. Yapıt boyunca aileye dahil olan ve ölen çok sayıda karakter vardır. Yapıtın iskeletini oluşturan karakterler Frank, kardeşi ve babası Malachy ve annesi Angela'dır. Alkolik, sorumsuz bir baba ve çaresiz bir annenin çocuğu olan Frank, yapıtın birinci kısmında çocukluğunda yaşadığı sıkıntılardan bahsederken çocukken büyümenin acımasız macerasını anlatmaktadır.

Yapıtın ikinci yani odak figürün gençliğinin anlatıldığı bölümünde ise omuzlarında daha ağır bir yük olan ama kalbi daha çok özgürlük diye haykıran, kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan, ailesinin sorumluluğunu almış bir Frank okurun karşısına çıkmaktadır. Malachy, sorumluluklarından kaçan, çabuk pes eden, kendini aciz hisseden fakat kendini kanıtlamaya çalışan bir babadır. Frank ise babasının açıklarını kapatmaya çalışırken, onu düzeltmeye çalışmaktadır. Malachy'nin bu değişen psikolojisi, Frank'in psikolojisini etkilemekle birlikte baba-oğul ilişkilerinin temelini sağlam olmamasındaki ana nedenlerden biridir.

İki yapıt da hayatları babalarının davranışlarından etkilenmiş büyük çocuk figürü, psikolojinin baba-oğul ilişkisine etkileri üzerine kuruludur. Bahsedilen iki yapıttaki kurgular, bireylerin psikolojisi ve çevrenin etkisi kurgusal eksenin temelini oluşturur. Baba-oğul ilişkileri Adler'in *Bireysel Psikoloji* kuramı açısından "aşağılık duygusu", "aile ve kültürün önemi", "üstünlük çabası" alt başlıkları ile ilişkilendirilerek karşılaştırılabilir.

2. BİREYSEL PSİKOLOJİ KURAMI VE BABA-OĞUL İLİŞKİLERİ

2.1. Ailenin, Baba-Oğul İlişkilerine Psikolojik Etkisi

2.1.a. Anne Figürünün Etkisi

Bireysel Psikolojiye göre; aile bireyin psikolojisinin oluşmasında, şekil almasında büyük bir rol oynar. Adler, ailenin önemini belirtmekle birlikte özellikle *annenin* çocuğuna karşı olan tutumlarına önem vermiş, kuramlarında “şımartılmış çocuk” ve “sevilmeyen çocuk” kavramları üzerinde durmuştur. *Bireysel Psikoloji* kuramına göre çocuğun daha önce ailesine davrandığı şekilde diğer insanlara da davranması beklenir. Çocuk, kişiliğini oluştururken bir “büyüğün rolünü” üstlenmeyi ister; iki yapıtta da örnek alınan karakter “anne”dir. *Kuşlar Yasına Gider* romanında odak figür annesinin “rolünü” üstlenerek babasına yardımcı olmaya çalışır. *Angela’nın Külleri*’nde ise yazar, “anne”sinin omuzlarından “baba” yükünü almaya çalışmaktadır. Odak figürler kişiliklerini oluştururken yol gösterici olarak anne karakterini seçerler.

Kuşlar Yasına Gider adlı yapıtta yapıtında sevilmeyen bir çocuk yoktur. Anlatıcı yazar, ailesi tarafından şımartılmamıştır; ancak aile bireyleri tarafından derin bir sevgi görebilmektedir. Yazar’ın annesi, yazar ve babası arasında bir köprü görevi görmektedir. Aziz, her ne kadar oğluna yük olmamak için sıkıntılarından bahsetmese de annesi, oğluna daha sonra zorluk çıkaracak bu sıkıntıları aktarmaktadır. Sağlıklı bir baba-oğul ilişkisine sahip olan Aziz ve anlatıcının tek sorunu, Aziz’in oğlunun karşısına ağır bir sorumluluk olarak kalmaktan çekinmesidir. Baba-oğul ilişkilerinde bu konulardaki telkin etkisinin yanında anne, bazı iletişim sıkıntılarını gideren bir anahtar görevi görmektedir.

Angela'nın Külleri'ndeki *anne* figürü ise, baba figürünün eksikliğini tamamlayan, çocuklarının eğitimi, mutluluğu için tüm benliğiyle savaşıyor bir *savaşçıdır*. Frank ve kardeşlerinin babalarıyla sağlıklı bir ilişkileri yoktur; babalarını barlardan toplama veya sarhoşken onlara İrlanda marşları söyletmelerine alışmışlardır. Fakat bir “ilişkileri” olmasının nedeni ise Angela'nın aralarında köprü oluşturmalarıdır. Yapıt şımartılmış veya sevilmeyen bir çocuk içermez. Çocuklarının önlerine bir tabak yemek koyabilmek şımartmak olarak ele alınabilir. Anne figürü, yapıtta baba-oğul ilişkisinin kurularak ilerlemesinde büyük bir sorumluluk taşımaktadır.

Adler, düşüncelerini oluştururken, ailenin önemi, özellikle annenin tutumunun etkisi ve çocuğun kendine bir “rol model” belirlemesi üzerinde durmuştur. Yapıtlarda bu olguları kanıtlandığı gözlemlenebilir. Annelerin eşlerine ve oğullarına karşı olan tavırları, aile içi bağların ayakta kalmasına, baba-oğul ilişkisinin oluşarak belli bir çizgi üzerinde ilerlemesini sağlamıştır. Odak figürlerin, kendilerine bir rol model seçmeleri ise; ikinci teoremi kanıtlamaktadır. Bu rol modelin “anne” olarak seçilmesi ise annenin tutumunun çocuğun psikolojisine etkisi gözlenmektedir. İki çocuk da verdikleri savaşa devam etme güçlerini örnek aldıkları annelerinden almaktadırlar. Adler'in kuramlarına koştur olarak giden yapıtlarda annenin görevi kurumlara uyum gösterir.

2.1.b. Kardeşler Arası İletişim veya Çatışma

Adler; kuramlarında *kardeşler arasındaki ilişkilere* önem vermiştir. Adler'e göre kardeşler arasında bir yarış vardır; en büyük çocuk “*tacını yitirmiş bir kraldır*”³, “*kardeşlerinin doğal*

³ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 127

bir lideri olur”⁴ ve onların sorumlulukları da onun üzerindedir. İkinci çocuk, ikili sorunlarla baş etmek zorundadır; kendinden nitelikli büyük kardeşlerle kendinden daha sonra gelen kardeşin arasında kalmıştır. Ailesi birinci çocukta gösterdiği otoriteyi ikinci çocukta göstermez bu yüzden çocuk ailesiyle çatışma yaşamaz. En küçük çocuk ise kendisinden sonra gelen bir kardeş olmadığı için ailenin sevgisini paylaşmak zorunda kalmaz, “*ailenin oyuncak bebeği*”⁵ olarak şımartılır.

Hasan Ali Toptaş’ın kaleme aldığı *Kuşlar Yasına Gider* yapıtında, kardeşler arası çatışma gözlemlenmez, anlatıcı (yazar) ve (anlatıcının kardeşi) Nihat sağlıklı bir ilişkiye sahiptir. Anlatıcı; babasının, kendi ailesinin ve kardeşinin sorumluluklarını yüklenen “*tacını yitirmiş bir kraldır*.”⁶ Anlatıcı, büyük kardeş olarak babasının tedavi sürecinde yanında olur, annesine destek olur ve ayakta kalmaya çalışır. Nihat ise daha arka planda kalır. Kurgunun sonlarına doğru Nihat; ağabeyi kadar babasına yardımcı olmaz ve bir sorun olduğunda ilk önce haber büyük kardeşe verilir bunun sonucunda sorumlulukları giderek artar.

Angela’nın Külleri’nde; kurguya kardeşler sık sık girip çıkmaktadır, fakat Frank’in omuzlarındaki yükün ağırlığı, bu değişimden etkilenmez; çünkü kardeşlerden hiçbiri Frank’in sorumluluğunun bir bölümünü üstlenmez. Bu yüzden Frank “*kardeşlerinin doğal bir lideri*”⁷ olur, bu yüklerle yaşamaya devam eder. İkinci çocuk Malachy ise daha az aile baskısı görmekte ve olayların içine az dahil olmaktadır. Çocukların olayların içine dahil olması, çocuk sayısı arttıkça azalmaktadır.

Bireysel Psikoloji kuramıyla eserler incelendiğinde; sorumluluklar altında kalmış, kardeşlerini

⁴ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 128

⁵ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 128

⁶ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 127

⁷ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 128

yönlendirmeye çalışan bir büyük çocuk görmek mümkündür. Küçük kardeşlerin yeterince sorumluluk aldıkları gözlemlenmez. Bu çerçevede bakıldığında büyük kardeşler, Adler'in kuramını doğrulayarak, küçük kardeşlerin yüklerini omuzlarına alarak yollarına devam etmektedir.

2.2. Kültürel Geçmişin Rolü

Yapıtlarda kültürün ve çevrenin karakterlerin psikolojisinin oluşmasında ve şekillenmesinde önemli bir yeri vardır. Adler'e göre bir insanın kişiliği ancak kültürüyle birlikte anlam kazanabilir, böylece bireyin karakteri, yapısı, dinamikleri ve çatışmaları hayata bakış açısını şekillendirir.⁸

Kuşlar Yasına Gider yapıtında Hasan Ali Toptaş çok geniş bir aileye sahip bir çekirdek ailenin yaşantısını kaleme almıştır. Geniş bir aileye sahip olmak, geniş bir kültüre sahip olmayı da yanında getirmiştir. Anlatıcının akrabalarının olması babasının hastalığı süresinde onlara güç vermiştir. Akrabası Bekir'in anlattığı Aziz'in ölümünü konu alan rüya anlatıcıda büyük bir etki bırakmıştır. Kültürüne bağlı, çevresiyle iç içe yaşayan Aziz; hastalığından ve hastalık psikolojisinden kurtulabilmek için; kültürünü tutunacak bir dal olarak kullanmıştır. Bu dönemde akrabalarının önerdiği doktorlara gitmesi, onların kaydettiği gelişmelerden güç alması ve çevresindekilerin onun için çalışması Aziz'e yoluna devam edebilmek için bir güç kaynağı olmaktadır.

Frank McCourt ise yapıtında geniş bir aileye sahip olmasına rağmen “Kuzey İrlandalı” soyu taşıdığı için İrlanda uzamında dışlanmış bir ailenin yaşantısını anlatmaktadır. Kültürlerinde

⁸ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 127

Kuzey İrlandalıları yer verilmemesi ailenin Angela'nın ailesi ve toplumu tarafından dışlanmalarına da neden olmuştur. İrlanda'ya savaşta verdiği hizmetin kanıtlanamaması, Kuzey İrlandadan geldiği için toplumda dışlanması; Malachy'nin moral ve motivasyonunun düşmesine bu yüzden ailesinden kopmuş bir birey olmasına neden olmuştur.

Eserlerde kültürel geçmişin, ailelerin sosyal yapıları, ekonomik durumları ve psikolojileri üzerindeki etkileri gözlemlenmektedir. *Kuşlar Yasında Gider*'deki aile için kültürün etkisi olumlu bir yönde olurken, McCourt ailesi için karşıt yönde olmuştur. Kültürün aile ilişkilerine etkisi, özellikle babalar ve oğullar arasındaki bağların yıpranmasına neden olmuştur.

2.3. Eksiklik (Aşağılık) Duygusu ve Üstünlük Çabası

2.3.a. Kayıp Uzun Sendromu

"Bireysel Psikoloji kuramlarına göre tüm varlıklar 'eksi bir durumdan' dan 'artı bir durum'a geçmek için sürekli bir çaba içindedirler."⁹ Adler ise bunu "eksiklikten kurtulma çabası"ya da "üstünlük çabası" olarak isimlendirmiştir. İnsanlardaki "üstünlük çabası", eksiklik duygusunun sonucunda ortaya çıkan engellenemez bir olgudur. Toplumda hoş karşılanmayan bu durumu, birçok insan kabullenmek istemez.

Kuşlar Yasına Gider'de bu durum bir bacağı sakat olan baba karakteri Aziz'de görülmektedir. Aziz bacağı kaybettikten sonra; bu durumunu düzeltebilmek için başlattığı savaşta ailesini de yanında sürüklemiştir. Eksikliğini kabullenmeyerek; çare araması ise insanlara sakat olmadığını göstermek, hâlâ eski Aziz olduğunu kanıtlamak, tekrar çevresindekilerin

⁹ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 123

gözündeki yerini kazanmak için çabalamasıdır. Bu mücadelelerden en zorlusu oğluna ve çevresindekilere ona hastaymış gibi davranmamaları iletisini vermeye yönelik çabalarıdır.

Angela'nın Külleri'nde; fiziksel bir sakatlığı olan bir karakterlere rastlamak mümkün değildir. Fakat; yapıtta eksik uzuvların yerini sağlık durumundaki eksiklikler almıştır. Bu eksikliklerin devamında gelen ölümler hem karakterlerin hem de odak figür Frank'in moral dengesini olumsuz etkilemekte; hayata devam etmek için verdiği mücadelede onu yorgun düşürmektedir. Kız kardeşi Margaret'in ölümü yapıttaki ve karakterlerin hayatlarındaki kırılma noktalarından belki de en önemlisi, en çok yer tutanıdır. Margaret'in ölümü üzerine Malachy'nin yendiği alkol gibi alışkanlıklarına tekrar başlaması, daha sonra gelen kardeşlerin ölümü ve bunun sonucunda gelişen olaylardan çocukların olumsuz yönde etkilenen psikolojileri sağlık durumundaki eksikliklerin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eksiklikleri engellemek için Malachy iş arayışına girmiş, çok sevdiği ülkesini bırakarak İngiltere'ye gitmiştir. Fakat bu çabaları hüsrana ile sonuçlanmıştır.

2.3.b. Erkeksi Protesto ve Normal Dışı Davranışların Oluşumu

İnsanlar, toplumun bir parçası olabilmek, insanların gözünde güçlü bir imaj yaratabilmek için farklı davranışlar sergilerler. Bunlardan en yaygın olanı, toplumda daha fazla değer gören "*erkeksi davranışlar*"¹⁰ göstermektir. Adler'e göre kadın erkek ayrımı olmamasına rağmen, toplumda bu ayrıma sıkça yer verilmektedir. Güç, büyüklük gösterme, olayların karşısında sert durabilme bireyin benliğini kaybetmesinden daha önemli görülmektedir. Fakat, bu davranışların sonucunda üstünlük çabası, insan ilişkilerinde sıkıntılar veya kişinin kendini toplumdan soyutlaması gibi *normal dışı davranışların oluşumu* gözlenebilir.

¹⁰ Bireysel Psikoloji; sayfa 34

Anlatıcı ve babası Aziz; erkeksi protestodan etkilenen karakterlerdir. Anlatıcı, babasının tedavi sürecinde, çevresindekiler ve kendisi için ayakta kalmaya çalışarak, dışarıya güçlü olduğunu, hâlâ herkes için savaşabileceğini göstermektedir. Aziz bu protestoyla toplumun beğenisini kazanmaya çalışmakta, engeline çözüm aramakta ve özgüvenini kazanmaya çabalamaktadır. Bu protestoyu tuvalete yakın odaya taşınmayı reddederek yerde sürünme pahasına kendi işini “normal” bir insan gibi görmeye çalışmasında görmek mümkündür. Bu protestoyu ise normal dışı davranışlar izlemektedir. Aziz, üstünlük çabası olan protestosuna yenik düşmekten korkmaktadır, bu yüzden hem kendini hem de etrafındakileri hasta psikolojisinden çıkarmaya çalışmaktadır. Adler bu maskenin düşmesinden dolayı oluşan tedirginliği "nevrotik koruyucular"¹¹ olarak adlandırmıştır "Çevreyi sınırlama eğilimi" ise Aziz'in normal dışı davranışdır, hastalığı ilerledikçe çevresindekileri kendinden uzaklaştırması onu yenik düşüren etmenlerden biridir.

Angela'nın Külleri'nde ise, Kuşlar Yasına Gider'de olduğu gibi, erkeksi protesto ve normal dışı davranışların oluşumu odak figür Frank ve babası Malachy'de gözlenmektedir. Herkes tarafından yargılanan Malachy, İrlanda'ya savaşta verdiği kesintisiz hizmetlerden bahsederek ne kadar güçlü bir "erkek" olduğunu kanıtlama ihtiyacı hissetmektedir. İngiltere'ye iş için giden erkekler konvoyuna Malachy ise kendini kanıtlamak için katılır. Bu güç gösterisinin sonucunda ise insan ilişkilerinde sıkıntı çekmesi, ailesine bir yandan üstünlük taslarken, bir yandan onları çok sevmesi ve üstünlük çabasına yenik düşerek, sürekli kendini barlarda atmak gibi normal dışı davranışlar ortaya çıkmıştır.

Frank ise güç gösterisini ailesinin yanında her daim durarak, küçük yaşta çalışmaya

¹¹ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 137

başlayarak ve çoğu sorumluluğu üstlenerek yapmaktadır. Annesi onu zorla dansa başlattığında, arkadaşlarının “*Dans eden erkekler kız gibi yürür. Herkes sana güler.*”¹² sözleri üzerinde dansı bırakarak “erkek” olduğunu kanıtlaması Frank’in ilk baş kaldırılardan biridir. Frank’in normal dışı davranışı ise değer yargılarını, düşüncelerini çoğunluğunkine uydurmaya çalışarak yorulduğunu kendi dahil hiç kimseye göstermemektir. Frank’in kendini ailesine adanmışlığını hayaline yani Amerika’ya giderken düşüncelerinde gözlemlemek mümkündür:

“Kalmalıydım. Postanenin sınavlarına girip düzenli işime başlamalıydım. Micheal ve Alphie’yi okutmalıydım. Üstleri başları olurdu. Oturduğumuz mahalleden çıkıp doğru dürüst bir caddeye taşınırdık. Bahçeli evlerden birinde otururduk. Annem Mr. Sliney’in ya da başkasının lazımlıklarını temizlemek zorunda kalmazdı.” (McCourt, 427)

Frank’in kendi hayallerinin peşinden koşarken, ailesini geride bıraktığını düşünmesi onun kendisi için değil ailesinin mutluluğu için yaşadığı algısının desteklemektedir. Çocukluğundan beri ailesi için çabalayan Frank’in kendi için bir yola çıkması onun için yeni bir duygu, belki de "erkek" olduğunu kanıtlama yolunda bir engeldir.

Adler, kuramlarında belirttiği gibi *erkeksi protestonun* devamında, normal dışı davranışların gelişmesini beklemektedir. Bu kuramları, yapıtlarda özellikle babaların ve oğullarının farklı erkeksi protestolarının devamında, çevreyi sınırlama, alkole düşkünlük gibi normal dışı davranışlar sergilediklerini fark etmek mümkündür. Bunun sonucunda, ilişkilerinde yıpranmalar gözlemlenmektedir ve bu örnekler Adler’in kuramını destekleyici niteliktedir.

¹² Angela’nın Külleri; sayfa 166

2.3.c. Ödünleyici/Eksik Denkleyici Davranış

Bireysel Psikoloji kuramına göre insan kendini yetersiz hissettiğinde, başka bir alanda kendini geliştirerek o alandaki eksikliğini, yeteneği olan bir diğer alandaki davranışlarıyla kapatma amacıyla "*ödünleyici davranışlar*" sergiler. Bir çeşit savunma mekanizması olan ödünleyici davranışlar, çoğu insanda vardır. "*Birçok insan böyle bir duygunun varlığını kabul etmek istemez. Çünkü eksiklikler toplumsal ölçütlere göre arzu edilmeyen bir durumdur.*"¹³ Eksiklik duyguları içinde olan birey; bu duyguyu ödünleme isteğiyle, uyumluluğu arttırıcı davranışlar geliştirerek kendini ifade etmeye çalışır.

Kuşlar Yasına Gider yapıtında, baba karakteri sakatlanmadan önce, kamyonculuk yaparak geçimini sağlamaktadır. Mesleğinin gereği olarak uzun yollara çıkmakta, ailesinden uzakta kalmakta, ailesiyle geçireceği zamanları çalışarak geçirmektedir. Gönündeki aile özlemi duygusunu baskılayabilmek için kendini işine verir. Bunun sonucunda herkesin bel bağladığı biri hâline gelir. Anlatıcı babasının geçmişteki halini benzetmelerle okuyucuya aktarır:

*"Burnumuzun ucunda gezinen bir mazot kokusuydu babam, çınlayan uzak bir motor sesiydi ve az evvel dediğim gibi, gitti mi gelmek bilmezdi bir türlü. Bu nedenle çocukluğumda annem, kardeşim ve ben hep yol gözlerdik. Arada bir boynumuzu büküp içimizi çekerek hep uzaklara bakardır daha doğrusu."*¹⁴ (Toptaş, 32)

Baba özlemiyle büyüyen çocuklar için zor olan hayat, sürekli yollarda kalbindeki aile özlemini işiyle baskılamaya çalışarak bunu bir alışkanlık haline getiren Aziz için bu durum daha da zordur. Bunun üzerine, sakatlanmadan önce başlayarak devam eden araba sevdası

¹³ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 123

¹⁴ Kuşlar Yasına Gider; sayfa 32

eklenince, Aziz organ eksikliğini bastırabilmek için arabalara yönelmeye başlamış; gerektiğinde arabalara bakabilmek için yalnız başına, ki bu nevrotik koruyucular kuramını doğrulamaktadır, şehir dışına gitmiştir.

Malachy McCourt ise boşluklarını doldurabilmek için farklı bir yol izlemiştir. O, bulduğu işin devamlılığı sağlamakta zorlanmaktadır. Bunun onda yarattığı aşağılanma duygusundan ve dışlanmadan kurtarabilmek için ne olursa olsun kimsenin kimliğini sorgulamayacağı, yaşadığı zorlukları ona kısa sürede olsa unutturabilecek bir kapıya sığınmıştır: Alkol; *Malachy*'nin boşluklarını doldurmaya çalıştığı etmendir. Böylece sert ve güçlü bir birey izlenimi uyandırabileceğini kimsenin ona karışamayacağını düşünür. Oğullarından Eugene'nin tabutunun üzerine bira bardaklarını koyarak rahatça birasını yudumlaması; onun sorumluluklarından kaçarak “*ödünleyici*” bir davranış sergilediğini göstermektedir.

Ödünleyici davranışlar, her insanda bağıntısız olarak gelişir. Aziz gibi bazılarında dikkatlerini başka bir şeye vermek gibi gözlemlenirken, bazılarında ise *Malachy*'deki gibi kötü alışkanlıklara sürüklenme ve engel olamama olarak gözlemlenebilir. Bu farklılık ise insanların kültüründen, bulundukları ortamlardan kaynaklanmaktadır. Adler'e çevre insanın “ödünleyici davranışlar” gibi savunma mekanizmalarının gelişmesinde büyük bir etkidir.

2.4. Yaşamın Biricikliği ve Benlik Özellikleri

2.4.a. Her İki Yapıttaki *Baba* Figürleri İçin

Kuşlar Yasına Gider yapıtındaki baba figürü Aziz; özgürlüğüne düşkün, kimseye yük olmamaya çalışan, emekçi bir aile babasıdır. Gençliğinde özgürce yaşayan Aziz, özgürlüğüne

âşıktır. Alışkanlığı hâline gelen bu sevdanın yerinin engeli tarafından doldurulmasına izin vermeyen Aziz, bu yolda kendi sağlığını, ailesinin huzurunu ve etrafındakileri tehlikeye atar. Gözleri özgürlük aşkıyla kör olan birey, ailesini içine sürüklediği durumun farkında değildir, onları dışarıda tutmaya, bugüne kadar yaşadığı gibi kendi ayakları üstünde kalmaya çabalamaktadır. Çocuklarıyla ilişkisine de yansıya özgürlük sevdası, anlatıcı yazara hem kendisinin hem babasının ailesine destek olmak gibi büyük sorumluluklar yüklemektedir. Yaşamının "biricik" parçalarından birini kaybetmesi Aziz'e ailesini olumsuz etkileme olarak geri dönmektedir.

Angela'nın Külleri'nde ise baba figürü Malachy; sorumlulukları altında ezilmiş, kendi ayakları üstünde duramayan, bu durumu değiştirmek için çabalamayan, kendi umutsuzluk çukuruna düşerken ailesini peşinden gelmeye zorlayan bir adamdır. İnsanlar tarafından hor görülmesine ve ailesine yük olduğunu hissetmesine rağmen davranışlarını değiştirmez. Alkolü bırakmaya çalışmak, iş bulabilmek için İngiltere'ye gitmek gibi gelişmeler kaydetsede işten kısa sürede atılarak alkole tekrar başlaması ve para göndermemesi aslında Malachy'nin alışkanlıklarını bırakamayan ve pes etmiş biri olduğunu göstermektedir. Okurun karşısında çocuklarıyla sağlıklı bir ilişkiye sahip olma şansını da kaybeden bir Malachy vardır.

Yapıtlardaki baba figürlerinin davranışlarındaki farklılıkların temel nedeni Adler'in kuramlarında belirttiği gibi çevresel etmenlerden, değer yargılarından, algısal tepkilerden kaynaklanmaktadır. Aziz'e göre çocuklarına yük olmak onur kırıcı bir davranış olarak değerlendirildiğinden, ihtiyaçlarını ve isteklerini kendi karşılayarak yüklerini hafifletmeye çalışır. Fakat Malachy ailesine sıkıntılar çıkardığını bildiği/gördüğü hâlde çözmek için bir çaba göstermemekte, aksine bildiğini okumaya devam etmektedir. İki babanın karakterlerinin farklılığı, yaşam biçimlerinde de farklılıkların doğmasına ortam hazırlamıştır.

2.4.b. Her İki Yapıttaki *Oğul* Figürleri İçin

Kuşlar Yasına Gider yapıtında anlatıcı, ağır sorumluluklara sahip bir bireydir. Küçüklüğünden beri “baba” karakterinin eksikliğinden kaynaklanan yeri doldurmaya alışmış, daha çocukken baba olmuştur. Hastalığından sonra, babasının girdiği benlik arayışı yoluna küçüklüğünden beri başlayamamış, ailesini ayakta tutmaya çalışırken yalnız kalmıştır. Babasının özgürlük aşkının faturası, anlatıcıya daha fazla sorumluluk olarak kesilmiştir. Bu özelliği ona kendinden önce başkalarını özellikle de babasını düşünme alışkanlığı kazandırarak onu hayata hazırlamıştır.

Angela'nın Külleri’de, hayal kırıklıklarının ve garipliklerin içine doğmuş, annesi tarafından “*gariplikleri*”¹⁵ olan bir birey olarak tanımlanan Frank; küçük yaşta sorumluluklar altına girerek ailenin “baba” rolünü oynamaya başlamıştır. Frank’in yaptıklarıyla kimsenin sevgisini veya saygısını kazanamaması, insanların onu küçük görmesi, değersiz ve duygusuz bir objeymiş gibi davranarak üstüne gelmeleri onu yıldırınmamış, ailesine ve kendisine karşı olan sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmiştir. Önceliğini kendi değil, ailesini yapmış ve çoğu zaman onlardan bir karşılık beklemeden, tüm benliğiyle, farkına varmadan onlara yardım etmek için uğraşmıştır.

Adler’e göre bir insanın ilk anısı “*o insanın yaşam biçimini aydılaticı nitelikte olabilir.*”¹⁶ Yapıtlarda *oğul* figürlerinin kendilerinden önce etraflarındakileri düşünmeleri, kimsenin takdirini istememeleri “*ilk anılarına*”¹⁷ yani “*yaşam biçimlerine*”¹⁸ bağlıdır. Her iki karakter babasız büyümüş, ailenin en büyüğü olarak bütün sorumlulukları sırtlanmışlardır. Yaşam

¹⁵ Angela’nın Külleri; sayfa 19

¹⁶ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 131

¹⁷ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 131

¹⁸ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 131

biçimlerinin bu yönlerden benzemesi Adler'in belirttiği gibi çevresel, kültürel değer yargıları gibi etmenlerden kaynaklanmaktadır.

Babaların ve çocuklarının “yaşam biçimi” ile ilgili görüş farklılıkları, kendilerini kanıtlama yöntemleri, farklı bakış açılarına sahip olmaları, babaları için çabalarken onlara hissettikleri duyguları dile getirememeleri bir yandan ilişkilerini aşındırırken, babalarıyla empati kurarak onların yükünü hafifletmeleri, bir yandan da güçlendirmektedir.

2.5. Çevredeki Olayların Etkisi

Bireysel Psikoloji kuramlarında, bir bireyin davranışlarının oluşmasında çevresel koşulların önemli bir etken olduğu düşüncesinin kuramlara hâkim olduğu gözlemlenmektedir. “*Çağdaş toplum öyle bir düzendir ki, yetişkin bir insanın davranışları çevresindeki kişilerin davranışlarıyla iç içe geçmiş bir durumdur.*”¹⁹ Ayrıca, bireyin değişen koşullarla ahenk içinde olamamasının normal bir durum olduğunu belirtmiştir. Böylece, bireylerin psikolojisinde, davranışlarında ve buna bağlı olarak ilişkilerinde toplumun ve toplumda yaşanan olayların etkisi gözlenir.

2.5.a. Her İki Yapıttaki *Baba* Figürleri İçin

Aziz, çevresiyle iç içe yaşayan, geniş bir aileye sahip bir bireydir. Ailesinin düşüncelerine önem veren karakter, aslında ailesiyle zaman geçirmeyi sevmekte fakat mesleği yüzünden buna vakit bulamamaktadır. Çevresindekilere sakatlanmasından sonra da *eski Aziz* olduğunu

¹⁹ Psikanaliz ve Sonrası; sayfa 120

kanıtlamaya çalışarak kendini *çaresizlik* ve *yalnızlık* duygularından kurtarmaya çalışmış, diğer insanların düşüncelerine kendi sağlığından, oğluyla ilişkisinden fazla önemsemiştir. Aziz için çevresiyle tek iletişim kurabileceği yer pencere önüdür, onun için “*hayat ordaydı.*”²⁰ Sakatlığını (değişen koşulunu) kabullenememiş, onunla bir ahenk içerisine olmayı çabalamak yerine değiştirmeye çalışmış sonunda ise çevresine kendini kapamaya başlamıştır.

Malachy, çevresiyle olumsuz etkileşimde olan bir bireydir. Halk tarafından dışlanmış/ezilmiştir. Bunun hayatında bir engel hâline gelmesini engelleyememiştir. Kuzey İrlandalı olması, ailesinin başında durmaması yüzünden yargılanmış, bu yorumları algılamamak için ise kendini alkole vermiştir. İnsanlarla dolduramadığı *yalnızlık* duygusuna eklenen *çaresizliği* alkolle baskılamaya çalışmış, fakat bu onu daha da yalnızlaştırmıştır. Amerika’dan sonra kendi memleketinde (değişen koşul) yabancılaşmayı kabullenemeyerek normal dışı davranışlar sergilemeye başlamıştır.

2.5.b. Her İki Yapıttaki *Oğul* Figürleri İçin

Toptaş’ın yapıtının odak figürü, çevresinden etkilenen, duyduklarının/gördüklerinin aldığı kararlara yön vermesine izin veren bir bireydir. Babasını ziyarete giderken çıkan beyaz attan, Bekir’in babasının ölümüyle ilgili rüyasından etkilenerek bunları aldığı kararlara yansıtmıştır. Çevrede olanların etkisinde kalan karakter, bu düşüncelerle savaşmayı denerken duygularını baskılamış, kendini ikinci plana atarak babasını kendine ve çevreye geri kazandırmaya çalışmıştır. Çevre *Aziz*’in ayakta kalmasını sağlarken, *Aziz*’in ayakta kalması oğluna güç olmuştur.

²⁰ Kuşlar Yasına Gider; sayfa 134

Angela'nın Külleri'nde *Frank*  vrenin hayatlarına/düşüncelerine etkisini engelleyememi , onuru kırılmış fakat buna alışmıştır. Bu sözlerin kendi psikolojisini olumsuz yönde etkileyerek hakimiyet kurmasını  nleyememi tir. İnsanlardan iyilik yerine kötülük görmeye alışan karakter, iyilikle kar ıla tı ında buna alışamamı /sorgulamı tır. Anneannesinin bile onları a a ılamasını normal karşılayan Frank,  vrenin acımasızlı ı sonucu her d  t   nde kendisiyle birlikte ailesini kaldırarak yollarına devam etmişlerdir.

 vrede gelişen olayların bireyin psikolojisine olduğu gibi ilişkilerinde de etkisi görülmektedir. Yapıtlarda ise  vreden etkilenen ilişkiler babalar ve oğulları arasındaki ilişkidir. Babalar ve oğulları  vreden farklı etkilenecek farklı tepkiler göstermişlerdir. Aziz-anlatıcı ve Malachy-Frank ilişkilerinde bireylerin  vreden etkilenmesi bağıntılı olarak geli mi tir. Babalar olumsuz etkilendiklerinde bu oğullarının yavaşlamalarına neden olurken, olumlu etkilendiklerinde kendilerine, babalarına olan güvenleri artmıştır.

3. SONUÇ

İnsan, canlılar arasında en karmaşık, anlaması güç olan varlıktır. Bu karmaşanın oluşmasına yol açan etmenlerin başında insan psikolojisi gelmektedir. Adler'in kuramlarında belirttiği “Bireysel Psikoloji” ise insanın bireysel psikolojinin nasıl  ekil aldığı, kendini, diğer bireylerle ilişkilerini nasıl etkilediği ve bu ilişkilerin nasıl de erlendirilece i ele alınmıştır.

Bu  alı mada Adler'in kuramlarından yola çıkarak *Angela'nın Külleri* ve *Ku lar Yasına Gider* yapıtları    ana kavram üzerinden incelenmiştir; *baba*, *oğul* ve *psikoloji*. İncelemeler sonucunda Adler'in kuramlarına göre *Ku lar Yasına Gider* yapıtındaki Aziz ve anlatıcının

sahip olduğu baba-oğul ilişkisi *Angela'nın Külleri* yapıtındaki Malachy ve Frank'in sahip olduğu baba-oğul ilişkisine kıyasla daha sağlıklı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Aziz ve anlatıcının sahip olduğu baba-oğul ilişkisi karşılıklı çabalama üzerine kuruludur. Anlatıcı, babasına elinden gelen her yardımı etmeye çalışırken ailesini ayakta tutmaya çalışmaktadır. Aziz ise kendini hastalık psikolojisinden çıkarmaya çalışırken, kimseye yük olmamaya çalışmakta, eksik uzvunun hayatını elinden almasını engellemeye çalışmaktadır. Her iki karakter de hayata geçirebildikleri bir çabalama sürecindedir. Bu süreçte ise onlara yol gösterici olarak psikolojileri vardır.

Malachy ve Frank'in baba-oğul ilişkisi incelendiğinde ise *Kuşlar Yasına Gider* eserinde olduğu gibi anlaşmazlıklara sahip olan bir ilişki gözlemlemek mümkündür. Fakat bu ilişkide anlaşmazlık daha baskındır. Frank, babasının görevlerini üstlenmeye, aynı zamanda da babasını ayakta tutmaya çabalamaktadır. Malachy ise Aziz'e göre daha az çabalamakta, bir işe başlamakta ama sonunu görmeden pes etmekte, alkol ve düzgün bir yaşam arasındaki kısır döngüde kapalı kalmaktadır. Malachy erkeklik sendromuna bağlı olarak sert görünmeye çabalamakta ama her geçen gün hem çocuklarının hem de çevresindekilerin gözünde daha da ezilmekte, giriştiği çabalama sonuç vermemektedir.

İki baba oğul ilişkisi de Bireysel Psikoloji'nin alt başlıklarından yola çıkarak incelendiğinde etraflarındaki anne, kardeş, kültür, çevre gibi dış dünyayla ilgili kavramlardan ve eksik uzuv, erkeksi protesto, ödünleyici davranış ve yaşamın biricikliği gibi i  dünyalarını etkileyen etmenlere bağlı olarak gelişen psikolojilere sahip bireylerin baba-oğul ilişkileridir. Bu kavramlar üzerinden, bireylerin davranışlarını da göz önünde bulundurularak bir karşılaştırma yapıldığında *Kuşlar Yasında Gider* yapıtındaki Aziz ve anlatıcının sahip olduğu baba-oğul

ilişkisi daha sağlıklıdır. İki tarafında karşılıklı sonuç veren çabalamaları ve sürekli olayların içinde bulunmaları sonucunda ilerleyen bu ilişkide de anlaşmazlıklar olsa da bireylerin kendilerini kontrol etmeleri bu baba-oğul ilişkisini daha sağlıklı bir ilişki olarak değerlendirilebilir. Fakat *Angela'nın Külleri* yapıtındaki baba figürünün yapıt boyunca eksikliği, bunun sonucunda Frank'in kendini daha da yıpratması ve çabalama sürecinin sonucunda Malachy'nin pes etmesi ve Frank'i olumsuz etkilemesi döngüsünün sürekli tekrarlanması değerlendirildiğinde bu ilişkinin sağlıklı olmadığı ve bireylerin psikolojilerini olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmektedir.

Adler'in kuramları ile bir ahenk içinde ilerleyen *Kuşlar Yasına Gider* ve *Angela'nın Külleri* yapıtları bireysel psikolojilerinin baba-oğul ilişkilerinin üzerindeki etkisinin baskın olduğu babalar ve oğullarını konu edinmektedirler. Bu yapıtlardan yola çıkılarak yapılan incelemeler sonucunda bireylerin psikolojilerinin ilişkilerine farklı yansımalar yapabileceğini ve bireylerin buna tepkilerinin farklı olabileceği vurgulanmıştır.

4. KAYNAKÇA

1. Adler, Alfred. *Bireysel Psikoloji*. Çev. Ali Kılıçoğlu İstanbul: Say Yayıncılık, 2015
2. Gençtan, Engin. *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları, Nisan 2014
3. Toptaş, Hasan Ali. *Kuşlar Yasına Gider*. İstanbul: Everest Yayınları, 2017
4. McCourt, Frank. *Angela'nın Külleri*. Çev. Neşe Olcaytu, Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. Ve San. Ltd. Şti, 2015